

OPCW je dobitnik Nobelove nagrade za mir za 2013. godinu

Još jedan Nobel kemičarima!

D. Škare*

Norveški odbor za dodjelu Nobelove nagrade za mir za 2013. godinu objavio je u Oslu početkom listopada da je ovogodišnji dobitnik Nobelove nagrade za mir Organizacija za zabranu kemijskog oružja (*Organization for the Prohibition of Chemical Weapons, OPCW*).

Nagrada je 1,25 milijuna američkih dolara (osam milijuna norveških kruna ili 920 000

eura). OPCW, svjetska organizacija sa sjedištem u Haagu, od 1997. odgovorna je za borbu protiv kemijskog oružja, odnosno za provođenje Konvencije o zabrani kemijskog oružja (*Chemical Weapons Convention, CWC*) iz 1992. godine. Puni naziv je *Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction* (Konvencija o zabrani razvijanja, proizvodnje, gomilanja i upotrebe kemijskog oružja i o njegovu uništenju, u daljnjem tekstu: Konvencija). Konvencija je dio globalnog međunarodnog sporazuma o zabrani oružja za masovno uništenje. OPCW, u daljnjem tekstu (i) Organizacija, uključuje 190 zemalja-članica odnosno 98 % čovječanstva. U ponedjeljak 14. listopada ove godine Sirija je postala 190-om članicom. To znači da su gotovo sve članice Organizacije ujedinjenih naroda prihvatile Konvenciju! Ta je Konvencija najbolje prihvaćena u svijetu, pa i u odnosu na konvencije o biološkom odnosno nuklearnom oružju. To je razumljivo i stoga što od sveg oružja za masovno uništavanje čovječanstvo najviše strahuje od primjene kemijskog oružja. U odnosu na druga oružja, kemijsko oružje je relativno dostupno i jeftino, pa je razumljiva bojazan od njegove primjene, npr. i u terorističke svrhe.

Rad Organizacije je velik i odgovoran. Prema njihovim obavijestima, u svijetu je uskladišteno/deklarirano 71 373 tona kemijskog oružja, a u međuvremenu je uništeno 58 172 tona. Među zemlje koje posjeduju najveće količine kemijskog oružja ubrajaju se SAD i Rusija. Te dvije zemlje posjeduju kojih 95 % od svih svjetskih zaliha kemijskog oružja. Stoga se njima i najviše prigovara što nisu uništile sve zalihe do kraja travnja 2012., kako je bilo planirano. Ipak, do danas je uništeno 82 % svih svjetskih zaliha kemijskog oružja. Ti rezultati su stvarni, provjereni i značajni. Međutim u posjedu kemijskog oružja su i Indija, Irak, Libija i Albanija.

Recentno stanje u Siriji** očito je "kataliziralo" dodjelu ovoga Nobela upravo OPCW-u, čiji 16-godišnji rad gotovo da nije bio poznat široj javnosti, pa čak ni kemičarima! Rad OPCW-a odvijao se nekako u tišini, ali su rezultati veliki i značajni. Okupivši gotovo sve države svijeta (do danas šest zemalja nije ratificiralo Konvenciju: Angola, Egipat, Sjeverna Koreja, Južni Sudan te Izrael i Myanmar, koji su potpisali Konvenciju još 1993. godine). Nakon prihvaćanja Konvencije 1992. godine, 1993. je počelo potpisivanje Konvencije, ali je tek ratifikacijom većine zemalja-članica, godine 1997., Konvencija stupila na snagu. Od tada djeluje i OPCW formiran temeljem Konvencije. Danas OPCW ima oko 500 zaposlenih, a glavni direktor je Turčin Ahmet Üzümcü.

Ovdje treba naglasiti da je Republika Hrvatska među prvima i potpisala i ratificirala Konvenciju (1993. odnosno 1995.). Hrvatska se od prvog dana osnutka OPCW-a vrlo spremno angažirala

na primjeni Konvencije u našoj državi i znatno pridonijela radu OPCW-a i njegovih tijela. Hrvatska je sukladno zahtjevima Konvencije formirala Nacionalno povjerenstvo sastavljeno od stručnjaka za kemijsko oružje odnosno zaštitu od njega – predstavnika ministarstava gospodarstva, obrane, policije, fakulteta i instituta. To povjerenstvo koordinira rad svih hrvatskih institucija obvezanih na provođenje Konvencije. Najprije su to godišnje deklaracije o proizvodnji kemikalija koje se upotrebljavaju kao elementi kemijskog oružja, uključujući i podatke o proizvodnji svih kemikalija u industriji koje bi se mogle upotrijebiti u pripremi bojnih otrova/kemijskog oružja. Istodobno, Hrvatska je obvezna prihvatiti i inspekcije tih mjesta od strane Organizacije.*** Takvih je inspekcija bilo nekoliko. No Hrvatska je aktivno sudjelovala (i još sudjeluje) u tijelima OPCW-a, npr. kao članica Izvršnog vijeća OPCW-a, sudjelovanjem u radu Konferencija OPCW-a, ali i organizacijom seminara, vježbi, kongresa i drugih skupova u suradnji s OPCW-om.

Naši stručnjaci sudjeluju u radu i kao članovi Međunarodnog znanstvenog savjeta Organizacije**** (tijelo od 25 članova koje prati znanstvene rezultate u području kemije i njihov mogući utjecaj na primjenu Konvencije), Mreže stručnjaka za zaštitu (*Protection Network*) i drugih. Detaljnije o Konvenciji pa i hrvatskom radu i suradnji s OPCW-om možete pročitati u članku I. Jukića, objavljenom u našem časopisu, *Kemija u industriji*,¹ napisanom prigodom osmogodišnje obljetnice Organizacije. Usput, *Kemija u industriji* je objavila i druge članke koji mogu pomoći detaljnijem informiranju naših čitatelja. Tu su članci J. Matouseka o kemijskom razoružanju i problemima u primjeni Konvencije² te ulozi kemijskih inženjera i znanstvenika u primjeni Konvencije.³ Preporučujem i članak Grahama Pearsona o važnosti primjene temeljnih kriterija Konvencije.⁴

Treba istaknuti i suradnju HDKI-a s OPCW-om – gotovo već ustaljene potpore našim skupovima, ali i sudjelovanje stručnjaka-članova HDKI-a u tijelima Organizacije.

Očito je da su kemičari, kemijski inženjeri i znanstvenici iz Hrvatske dali svoj mali obol ovogodišnjoj Nobelovoj nagradi za mir! Čini mi se da se time možemo svi ponositi.

I na kraju, zanimljiv podatak – sve Nobelove nagrade dodjeljuju se na svečanosti u Stockholmu, 10. prosinca 2013. godine, dok se Nobel za mir dodjeljuje istog dana u Oslu, na dan smrti A. Nobela.

Literatura

1. I. Jukić, Konvencija za zabranu kemijskog oružja, *Kem. Ind.* **54** (3) (2005) 168–173.
2. J. Matousek, Chemical Disarmament: Current Problems in Implementation of the Chemical Weapons Convention, *Kem. Ind.* **55** (3) (2006) 135–140.
3. J. Matousek, The Chemical Weapons Convention and the Role of Engineers and Scientists, *Kem. Ind.* **59** (2) (2010) 69–78.
4. G. S. Pearson, The Importance of Implementation of the General Purpose Criterion of the Chemical Weapons Convention, *Kem. Ind.* **55** (10) (2006) 413–422.

*** OPCW je do sada obavio 5286 inspekcija na 228 mjesta na kojima se nalaze bojni otrovi odnosno kemijsko oružje te na 1905 industrijskih postrojenja na teritorijima 86 zemalja-članica (od travnja 1997.). Na svijetu ima 4 913 mjesta koja podliježu inspekciji.

**** Autor ovoga članka bio je u dva mandata (2005. – 2007. i 2008. – 2011.) član toga Savjeta.

* Danko Škare, e-pošta: skare@irb.hr

** Poznato je da je u Siriji u blizini Damaska umrlo 1400 ljudi nakon primjene sarina u kolovozu 2013. Sirija i pobunjenici međusobno se optužuju za taj napad.